

Genişletilmiş Özet

Sentetik Kannabinoid Kullanıcıları Arasında Aşerme: Nitel Bir Yaklaşım

Giriş

Sentetik kannabinoidlerin kullanımı, daha çok bu yeni tasarım maddelerin kullanımının ardından gelişen önemli yan etkiler ve henüz titizlikle yürütülmüş insan çalışmalarının olmaması sebebiyle endişe vericidir. Sentetik kannabinoidlerin kronik kullanımı ciddi bilişsel bozulmalara ve bağımlılığın gelişmesine neden olabilmektedir. Sentetik kannabinoid kullanıcılarında bağımlılığın gelişmesi yoksunluk, aşerme yani şiddetli madde kullanma arzusunun devam etmesi, olumsuz sonuçlara rağmen kullanmaya devam etme dürtüsü ile ilişkilidir.

Madde bağımlılığı açısından aşerme kavramı, “maddeyi kullanmak için güçlü kompulsiyon arzusu ya da niyeti” “madde kullanmak için güçlü subjektif dürtü” olarak tanımlanmıştır. Özellikle DSM-5’ te bağımlılıkla ilgili bozukluklar için anahtar bir klinik belirti kriteri sayılmasıyla birlikte yeniden gündeme gelmiştir. Bağımlılıkta madde alma davranışının, zorlantılı madde alma sürecine dönüştüğü ve bu dönüşümün bağımlıların uyuşturuculara karşı saplantılı bir istek geliştirmesi ve kaçınılmaz olarak uyuşturucu almasına yol açacak yoğun bir arzudan kaynaklandığı belirtilmektedir. Aşerme, bağımlılıkta kişiyi madde almaya yönelten harekete geçiricidir. Yapılan çalışmalar aşermenin relapsın yordayıcısı olduğunu veya aşerilen madde ya da davranışın devreye girmesine sebep olduğunu göstermektedir.

Yöntem

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Aşerme deneyiminin öznel bir durum olarak kabul edilmesi sebebiyle nitel bir yaklaşım kullanılmıştır. Bu araştırmada sentetik kannabinoid kullanıcılarının aşerme deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları incelenmek istenmiştir. Bu sebeple yorumlayıcı fenomenolojik analizin en uygun yöntem olduğu düşünülmüştür. Yorumlayıcı fenomenolojik analiz insanların önemli yaşam olaylarını nasıl anlamlandırdığının incelenmesi üzerine bir analiz yöntemidir. Araştırmacılar yorumlayıcı fenomenolojik analizin daha önce keşfedilmemiş bir alanın araştırılmasına en uygun yöntem olması itibarıyla değerli olduğunu ifade etmektedirler.

Araştırma için Etik Kurul onayı, 15 Mayıs 2015 tarihinde Ege Üniversitesi Tıbbi araştırmalar etik kurulundan alınmıştır. Çalışma grubunu, sentetik kannabinoid kullanımı sebebiyle Ege Üniversitesi Bağımlılık polikliniğine başvuran, bağımlılık servisinde yataklı tedavi gören ya da daha önce başvuruda bulunmuş, tedavi görmüş 18 yaş üstü kişiler oluşturmaktadır. Bu gruplarda çoklu madde kullanımının yaygın olduğu bilindiğinden psikiyatri hekimi tarafından sadece sentetik kannabinoid kullanıcısı olmakla ilgili tanı almış olanlar araştırmaya dahil edilmiştir. Kullanıma devam edenler için son bir aydır ağırlıklı olarak sentetik madde kullanıyor olma şartı aranmıştır. Seçme kriterlerini karşılayan potansiyel katılımcılar, proje ile ilgili bilgi vermek, onay sürecini başlatmak, görüşme prosedürünü netleştirmek ve görüşmeyi gerçekleştirmek amacıyla davet edilmiştir. Nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama yöntemlerinin görüşme ve gözlem olması nedeniyle büyük bir örneklem grubuyla çalışmak hem zaman, hem de maliyet açısından mümkün olamamaktadır. Yazarlar 8-14 arası katılımcı sayısının yeterli veriye ulaşmak için uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırma için yeterli veri 11 katılımcı ile sağlanmıştır. Katılımcıların hepsi erkektir. Yaş aralığı 18 ile 38 arasındadır. Katılımcılardan 4’ü halen sentetik madde kullanımına devam etmekteydiler. 7’si ise 2 ile 20 ay aralığında remisyonlardırlar.

Yorumlayıcı fenomenolojik analizde önerildiği gibi araştırmacı tarafından tasarlanan açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları 3 öğretim üyesine sunulmuş, öneriler dahilinde değişiklikler yapılmıştır. Katılımcılarla yüz yüze görüşülmüştür. Görüşmeler 2019 Nisan - Ağustos ayları içerisinde gerçekleştirildi. Her görüşme 14 ile 47 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin hepsi ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmelerin yazılı metinlere çevrilmesi, araştırmacının kendisi tarafından ses kayıtlarının yeniden dinlenerek söz konusu içeriğin tamamının olduğu şekliyle bilgisayar ortamında Word belgesine yazılması şeklinde gerçekleşmiştir. Her katılımcı mahlas kullanılarak kodlanmıştır. Bu araştırma için transkripsiyon işlemi sonucunda yazı karakterinin News Time Roman 12 punto, 1,5 satır aralığında iki yana yaslı arka ve ön sayfa olarak toplamda 146 sayfalık veri elde edilmiştir. Her bir görüşmeye ait sayfa aralığı 6 ile 16 arasında değişmektedir. Analiz aşamaları ise şu şekildedir: Analiz işlemi araştırmacı tarafından manuel olarak gerçekleştirilmiştir. Excel programından faydalanılmıştır. Okuma ve Yeniden okuma, Fenomenolojik Kodlama, İlk vaka için kategorilerin geliştirilmesi, Sonraki vakaya geçiş ve Temaların oluşturulması aşamalarından oluşmaktadır.

Bulgular

On bir katılımcı ile yapılan on bir görüşmenin deşifrelerine uygun olarak yapılan yorumlayıcı fenomenolojik analiz ile tema ve alt temalara ulaşılmıştır. Aşermenin Duygusal, Davranışsal ve Bilişsel Niteliği” teması sentetik kannabinoid kullanıcılarının “Aşermenin Duygusal Özellikleri”, “Aşermenin Davranışsal Özellikleri” ve “Aşermenin Bilişsel Özellikleri” gibi kendi deneyimlerine yönelik üst temaları ve bu temaların alt temalarını kapsamaktadır. Sentetik kannabinoid kullanıcıları için aşermenin duygusal açıdan kontrol edilemeyen sürekli, haz elde etmeye yönelik ve zamanla sınırlı olabilen bir istek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte davranışsal açıdan otomatik bir içme davranışının olduğu, maddeyi edinmek için çabaladığı ve riske rağmen içme davranışlarının olabildiği anlaşılmıştır. Bilişsel açıdan ise madde hakkında tekrarlayıcı düşüncelerin, odaklanılan tek şeyin madde olduğu, maddenin olumlu etkileri ve bu etkilerle ilgili hayallerin ve anıların olduğu görülmüştür.

Sonuç

Aşerme deneyimi sentetik kannabinoid kullanıcılarında duygusal olarak kendisini önüne geçmekle, kontrol edilebilmekte yaşanan güçlkle göstermektedir. Bu deneyim Bonzai, Jamaika gibi sentetiklerin kullanımları devam ederken sürekli devam eden bir istek, bu maddelerin kullanılmadığı, kullanıcılar tarafından bırakılmaya çalışıldığı zamanlar için ise anlık gelen bir istek şeklinde olabilmektedir. Aynı zamanda haz elde etmeye yönelik bir istek olan aşerme, sentetik maddelerin aynı dozda alındıklarında beklenen etkiyi yapmamalarına bağlı olarak tolerans gelişimi ve haz elde etmek için daha yüksek dozda maddenin kullanılmasına yol açabilmektedir. Bonzai, jamaika gibi maddelerin otomatik olarak içilmesi ard arda, herhangi bir isteğin eşlik edip etmediği gözetilmeksizin, gün boyu devam edebilmektedir. Sentetik madde kullananlar maddeyi edinmek için sıklıkla maddenin satıldığı yerlere gidebilmekte, sabah ilk iş olarak maddenin temin edilmesi ile ilgili yoğun çabalara girebilmektedirler. Ayrıca bu kullanıcılar davranışları üzerinde kontrollerini yitirip riske rağmen içme davranışları sergileyebilmektedirler. Sentetik kannabinoid kullanıcıları sürekli olarak "git al iç" diyen tekrarlayıcı düşüncelere sahip olabilmektedirler. Bu şekilde maddenin sürekli olarak zihinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu kullanıcılar için madde dışında kalan şeyler anlamsızdır. Hayatlarının her alanında madde ve madde ile bağlantılı öğeler yer almaktadır ve sadece maddeye kavuşmayı ve içmeyi düşünmektedirler. Sentetik kannabinoidlerin rahatlama, herşeyden kopma hali, zevk, mutluluk, sıkıntılarını gidermek gibi bağımlılık yapıcı arzulan, olumlu etkileri vardır. Bu etkiler kullanıcılar tarafından imgesel olarak hayal edilebilmekte ve bu şekilde yaşantılanabilmektedir.